

21.2.2020

EOAK/3692/2019

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

JULKISUUSLAIN SOVELTAMINEN HELSINGIN POLIISILAITOKSELLA

1 KANTELU

Oikeustoimittajat ry (jälj. kantelija) pyysi eduskunnan oikeusasiamiestä selvittämään, sovelletaanko Helsingin poliisilaitoksessa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (julkisuuslaki) lainvastaisesti erityisesti läheisväkivaltajuttujen osalta. Kantelussa todettiin sen perustuvan poliisilaitoksen rikostarkastajan laatimaan, 11.10.2018 päivättyyn kirjalliseen lausuntoon. Kantelussa arvosteltiin tuossa lausunnossa esitettyjä julkisuuslain tulkintoja, kun niiden soveltaminen johtaisi muun muassa kaikkien läheisväkivaltajuttuja käsittelevien asiakirjojen salaamiseen. Kantelun mukaan poliisi ei voi kategorisesti linjata salaiseksi jotakin tiettyä rikos- tai asiakirjatyyppeä.

- - -

3 RATKAISU

Kantelun on todettu perustuvan rikoskomisarion lausuntoon. Totean, että saadun selvityksen mukaan poliisilaitos tai sen rikostutkintayksikkö ei ole viranomaisena osallistunut tai ollut mukana laatimassa tätä muistiota. Lausunto on annettu yhteen tiettyyn yksittäistapaukseen, eikä se selvityksen mukaan kuvaa yleisesti Helsingin poliisilaitoksen käytäntöjä.

Rikoskomisario toteaa, että häntä oli poliisilaitoksen sisältä pyydetty antamaan arvio/muistio kyseisen yksittäisen rikosasian yleisöjulkisuudesta. Rikoskomisariolla oli ollut se käsitys, että muistion oli tarkoitus jäädä joko poliisilaitoksen sisäiseksi selvitykseksi sen asiassa tekemien tai aikomien toimenpiteiden tueksi tai korkeintaan se oli tarkoitus toimittaa jutun syyttäjätutkinnanjohtajalle tämän oman oikeudellisen harkinnan tueksi. Jos rikoskomisario olisi tiennyt, miten muistiota käytetään, hän olisi muotoillut esitetyt lausumat hieman toisin väärinkäsitysten välttämiseksi.

Kyse ei ole ollut poliisilaitoksen loppulausunnosta, kuten rikoskomisarion laatima asiakirja on virheellisesti nimetty käräjäoikeuden tuomiossa 29.5.2019 (R 19/2687). Syyttäjä oli esittänyt asiakirjan kirjallisena todisteena tuossa rikosasiassa.

Saadun selvityksen mukaan kantelun perusteena ollut muistio ei siis kuvaa yleisesti Helsingin poliisilaitoksen käytäntöjä. En muutoinkaan katso olevan aiheellista yksityiskohtaisesti arvioida kyseistä yksittäisen virkamiehen laatimaa muistiota.

Totean kuitenkin seuraavaa.

Saadun selvityksen mukaan kantelijan ja poliisilaitoksen näkemykset eivät näytä lopulta eroavan kovinkaan paljon ainakaan periaatteellisella tasolla ja yleisiltä lähtökohdiltaan. Poliisilaitoksella ollaan tietoisia viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain lähtökohdista kuten julkisuusperiaatteesta, tapauskohtaisesta arvioinnista ja osajulkisuudesta.

Kantelussa erityisesti esille otettujen läheisväkivaltajuttujen osalta rikoskomisario on todennut selvityksessään muun muassa seuraavaa.

Kaikkia läheisväkivaltajuttuja en ole koulutuksessa ohjeistanut salaamaan. Ne on tuotu esiin yhtenä tyyppi-esimerkkinä tilanteesta, jossa kohta 32 voi tulla sovellettavaksi joko kokonaan tai osittain. Olen toimittanut luentomateriaalini myös oikeusyksikölle ja kertonut, että luentomonisteissa mainitut tapaukset ovat vain esimerkkejä ja luennolla on suullisesti täsmennetty asian arviointiin vaikuttavia harkintakriteereitä tarkemmin.

Saatujen selvitysten mukaan poliisilaitoksella ei ole käytäntöä määrätä kategorisesti salassa pidettäväksi tiettyä rikosnimikettä tai tutkintakokonaisuutta koskevia asioita - lukuun ottamatta rikostutkintayksikön toimintalinjaa, jonka mukaan seksuaalirikostutkinnan jutut ovat pääsääntöisesti kokonaisuudessaan salassa pidettäviä. Tältäkin osin on tosin nähdäkseni tulkinnanvaraista, kuvaako tämä lausuma vain sitä, että yksittäistapauksellinen harkinta kyllä tehdään, mutta käytännössä tässä arvioinnissa yleensä päädytään salassapitoon kyseisessä rikostyyppissä. Joka tapauksessa korostan sitä, että etukäteen ei voida tehdä päätöksiä tiettyjen rikoslajien osalta salassapidosta, vaan jokaisen asiakirjan (esimerkiksi esitutkintapöytäkirjan) kohdalla on tehtävä oma yksilöllinen harkinta ja arvioitava huolellisesti myös osajulkisuuden mahdollisuus. Saatan käsitykseni poliisilaitoksen tietoon.

Totean vielä, että tilanne on kantelun tekemisen jälkeen muuttunut.

Ensinnäkin Poliisihallitus julkisti marraskuussa 2019 laajan Julkisuuskäsikirjan. Sen tavoitteena on tukea julkisuusasioiden hoitamista kaikissa poliisiyksiköissä julkisuuslain säännösten mukaisesti toteuttaen mahdollisimman hyvin julkisuusperiaatetta huomioiden kuitenkin myös lain rajoitussäännökset. Sen avulla pyritään ohjaamaan poliisia yhtenäiseen käytäntöön julkisuusasioissa.

Kantelija on tammikuussa 2020 kannellut oikeusasiamiehelle myös tästä Julkisuuskäsikirjasta. Tuon asian (EOAK/579/2020) tutkinta on kesken; asiassa on pyydetty lausunto Poliisihallitukselta.

Lisäksi Helsingin poliisilaitoksella oli työryhmä, joka arvioi julkisuusasioita ja prosesseja poliisilaitoksen sisällä ja teki kehitysehdotuksia. Työryhmä luovutti loppuraporttinsa 30.9.2019. Myös siinä tuotiin esille lisäkoulutuksen tarve. Poliisilaitokselta 5.2.2020 saadun tiedon mukaan koulutukset ovatkin käynnissä ja myös kantelijajyhdistyksen jäsenille on varattu tilaisuus osallistua poliisilaitoksen koulutustapahtumiin. Lisäksi on tulossa valtakunnallistakin koulutusta julkisuusasioista.

Pidänkin koulutusta tärkeänä. Laillisuusvalvonnassa on nimittäin varsin usein havaittu puutteita etenkin julkisuuslain menettelysäännösten soveltamisessa poliisissa. Koulutuksen kautta on myös mahdollista edistää tietoisuutta julkisuuslaissa säädettyjä salassapitoperusteita koskevasta oikeuskäytännöstä. Julkisuuslain salassapitoperusteet ovat sinänsä osin hyvinkin tulkinnanvaraisia. En katso, että tässä yhteydessä olisi aihetta arvioida tätä aihetta enemmän. Olen käsitellyt julkisuusperiaatteen toteutumisen ja toteuttamisen ongelmia puheenvuorossani eduskunnan oikeusasiamiehen vuoden 2017 toimintakertomuksessa.

Yhteenveto

Kantelijoiden arvosteleva muistio ei saadun selvityksen mukaan kuvaa yleisesti Helsingin poliisilaitoksen käytäntöjä. Asiassa ei muutoinkaan ole tullut ilmi, että poliisilaitoksella sovellettaisiin julkisuuslakia tavalla, joka antaisi minulle aihetta muuhun kuin, että korostan sitä, että jokaisen asiakirjan kohdalla on rikostyyppistä riippumatta tehtävä oma yksilöllinen harkinta sen julkisuudesta ja arvioitava myös osajulkisuuden mahdollisuus.

Saatan tämän käsitykseni Helsingin poliisilaitoksen tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi poliisilaitokselle.

Kantelu ei anna minulle aihetta muihin toimenpiteisiin.